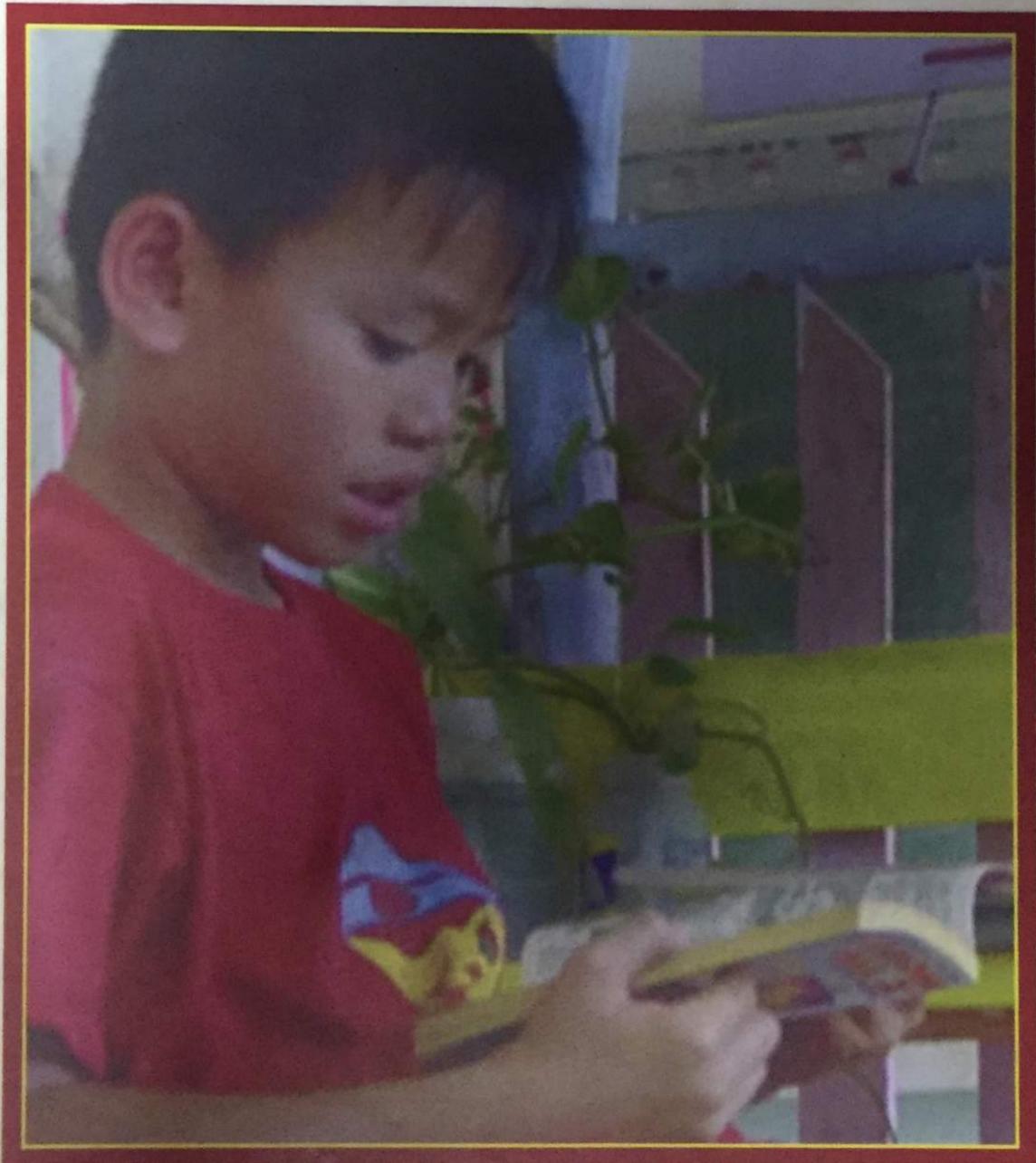

ISBN 974-597-128-6

ปฏิรูปการเรียนรู้ :

ผู้เรียนสำคัญที่สุด สูตรสำเร็จหรือกระบวนการ

รศ.ดร.วิชัย วงษ์ใหญ่

ไม่ว่าทศวรรษหน้าจะเป็นอย่างไร
ขอยืนยันหลักการของปู่ ย่า ตา ยาย
เก่า ๆ คือ สุ จี ปุ ลิ ได้แก่ ปัญญาที่
เกิดจากการฟัง คิด ถาม และตอบ รวมทั้ง
พุทธศึกษา จริยศึกษา พลศึกษา และ
พัฒนาศึกษา มาเป็นหลักในการเรียนรู้
นอกจากนี้ต้องปลูกฝังให้เด็กรักการอ่าน
เพราะเป็นรากฐานสำคัญ และสร้างทักษะ
การสังเกตให้มาก รวมทั้งรู้จักการค้นคว้า
อยู่เสมอ บางคนเรียนมาก แต่ไม่สามารถ
สื่อสารได้ บางคนทำแต่ข้อสอบปรนัยได้
แต่คิดไม่เป็น ซึ่งเด็กในทศวรรษหน้าต้อง
คิดเอง ตั้งแต่ต้น

สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดา ฯ สยามบรมราชกุมารี

23 กันยายน 2542

การพัฒนาบุคคล

“การพัฒนาบ้านเมืองให้เจริญยิ่งขึ้นไปนั้น ย่อมต้องพัฒนาบุคคลก่อน เพราะถ้าบุคคลอันเป็นองค์ประกอบของส่วนรวม ไม่ได้รับการพัฒนาแล้ว ส่วนรวมจะเจริญและมั่นคงได้ยาก การที่บุคคลจะพัฒนาได้ก็ด้วยปัจจัยประการเดียวคือ การศึกษา การศึกษานั้นแบ่งเป็นสองส่วน คือ การศึกษาด้านวิชาการส่วนหนึ่ง กับการอบรมบ่มนิสัยให้เป็นผู้มีจิตใจใฝ่ดีใฝ่เจริญ มีปกติละอายชั่วกลัวบาปส่วนหนึ่ง การพัฒนาบุคคลจะต้องพัฒนาให้ครบถ้วนทั้งสองส่วน เพื่อให้บุคคลได้มีความรู้ไว้ใช้ประกอบการและมีความดีไว้เกื้อหนุนการประพฤติปฏิบัติทุกอย่างให้เป็นไปในทางที่ถูกต้องควร และอำนวยความสะดวก”

พระบรมราชาไชยาท

ปฏิรูปการเรียนรู้ :

ผู้เขียนสำคัญที่สุด สูตรสำเร็จหรือกระบวนการ

รศ.ดร.วิชัย วงษ์ใหญ่

คณบดีคณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

ISBN 974-597-128-6

สงวนลิขสิทธิ์

พิมพ์ครั้งที่ 1 มิถุนายน 2543 จำนวน 2,000 เล่ม

ออกแบบจัดรูปเล่ม :

ผศ.บุญเกิด ควรหาเวช

พิมพ์ที่ :

SR Printing Limited Partnership

2/103-6 ถ.แจ้งวัฒนะ ซอย 13 อ.ปากเกร็ด จ.นนทบุรี 11120

โทร. 584-2241, 583-9001 โทรสาร 584-2241

คณะศึกษาศาสตร์

มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

สุขุมวิท 23 เขตวัฒนา กทม.10110

โทร.258-3997, 664-1000 ต่อ 5534, 5505

โทรสาร 260-0124

สารบัญ

ปฏิรูปการเรียนรู้ :

ผู้เรียนสำคัญที่สุด สูตรสำเร็จหรือกระบวนการ

1

สาระการเรียนรู้และกระบวนการเรียนรู้แบบบูรณาการ

5

ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง : เข้มมุ่งสู่การปฏิรูปการเรียนรู้

8

องค์กรร่วมแห่งการปฏิรูปการเรียนรู้

10

การเรียนรู้เป็นอริยทรัพย์ในตน

12

ปัจจัยที่เสริมสร้างการเรียนรู้ที่เป็นอริยทรัพย์ในตน

13

การเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง :

สูตรสำเร็จหรือกระบวนการ

20

บทบาทของผู้สอนที่ส่งเสริมการเรียนรู้

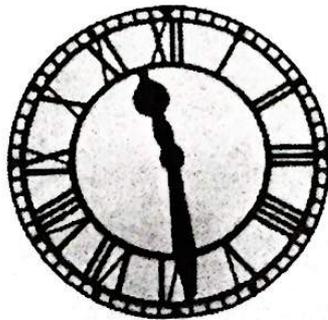
ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ

28

บรรณานุกรม

32

การเรียนรู้ที่แท้จริง
เกิดขึ้นทุกลมหายใจที่เรามีสติ...
นั่นคือ หลักของการปฏิรูปการเรียนรู้

ปฏิรูปการเรียนรู้ : พรียมสำตัญที่สุด สุตรสำเร็จหรือกระบวนการ

แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 8 เน้นคนเป็นศูนย์กลางการพัฒนา รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 ได้กำหนดสาระเกี่ยวกับการศึกษาไว้ในมาตรา 43 และ 81 เกี่ยวกับบุคคลย่อมมีสิทธิเสมอกันในการรับการศึกษาขั้นพื้นฐานไม่น้อยกว่า 12 ปี และรัฐต้องจัดการศึกษาและสนับสนุนให้เอกชนจัดการศึกษาให้เกิดความรู้คู่คุณธรรม จัดให้มีกฎหมายเกี่ยวกับการศึกษาแห่งชาติ การจัดทำพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 และประกาศใช้เมื่อวันที่ 20 สิงหาคม 2542 เป็นต้นมา ทำให้ครูอาจารย์ผู้บริหารและผู้เกี่ยวข้องในการจัดการศึกษาตื่นตัวที่จะเปลี่ยนแปลงการจัดการศึกษาในรูปแบบใหม่เปลี่ยนวิธีคิดเปลี่ยนวัฒนธรรมการเรียนรู้ เน้นคุณภาพที่ผู้เรียนเป็นสำคัญ เพื่อพัฒนาคุณลักษณะของผู้เรียนให้เป็น คนดี คนเก่ง และมีความสุข

วิสัยทัศน์ของพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติเกี่ยวกับการจัดการศึกษาในภาพรวมของประเทศ โดยสร้างสังคมแห่งปัญญาการจัดการศึกษาอบรมให้เกิดความรู้คู่คุณธรรม วิสัยทัศน์ พันธกิจ ไม่ได้อยู่ที่ข้อความแต่อยู่ที่กระบวนการ ทุกคนในสังคมให้มีส่วนร่วม มีความรู้สึกเป็นเจ้าของ สร้างจุดความฝันร่วมกัน องค์ครได้ใจของผู้ปฏิบัติงาน เปิดโอกาสให้ทุกคนสร้างเป้าหมายและความฝันเกี่ยวกับการปฏิรูปการเรียนรู้ ความสำคัญ

ปฏิรูปการเรียนรู้ : ผู้เรียนสำคัญที่สุด สูตรสำเร็จหรือกระบวนการ

ของการสร้างวิสัยทัศน์และพันธกิจ นั่นคือหลักการของการปฏิรูปกระบวนการเรียนรู้ไปสู่ผู้เรียน

การปฏิรูปการเรียนรู้โดยยึดหลักเจตนารมณ์ของพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ โดยเฉพาะในหมวด 4 มีทั้งหมด 8 มาตรา ซึ่งเป็นหัวใจของการปฏิรูปการเรียนรู้ ได้แก่ หลักการจัดการศึกษา ผู้เรียนได้พัฒนาตามธรรมชาติและเต็มตามศักยภาพ สาระการเรียนรู้ เน้นความรู้ คู่คุณธรรม บูรณาการความรู้ที่หลากหลาย บทบาทของรัฐในการส่งเสริมการเรียนรู้ มีคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานกำหนดหลักสูตรเพื่อความ เป็นคนไทย สถานศึกษาขั้นพื้นฐานจัดทำสาระของหลักสูตรที่หลากหลาย สอดคล้องกับสภาพปัญหาในชุมชน สังคม ภูมิปัญญาท้องถิ่น และคุณลักษณะที่พึงประสงค์ การประเมินผลการเรียนรู้ บทบาทของรัฐและผู้ที่เกี่ยวข้องในการส่งเสริมการเรียนรู้รวมถึงการวิจัยและพัฒนาการเรียนรู้ ใน มาตรา 22 มีประเด็นหลักเป็นจุดเน้นที่น่าสนใจในการจัดการศึกษา 3 ประเด็นคือ

1. การจัดการศึกษาต้องยึดหลักว่า ผู้เรียนทุกคนสามารถเรียนรู้ได้และพัฒนาตนเองได้
2. ถือว่าผู้เรียนสำคัญที่สุด
3. กระบวนการจัดการศึกษาต้องส่งเสริมให้ผู้เรียนสามารถพัฒนาตามธรรมชาติและเต็มศักยภาพ

1. การจัดการศึกษาต้องยึดหลักว่าผู้เรียนทุกคนสามารถเรียนรู้ได้และพัฒนาตนเองได้ การจัดการศึกษาจะต้องคำนึงถึงรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย ในมาตรา 4 ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ สิทธิและเสรีภาพของบุคคลย่อมได้รับความคุ้มครอง คำว่า ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์อาจจะ

ปฏิรูปการเรียนรู้ : พุริชยนต์ยที่สุด สุตสำเร็จหรือกระบวนการ

แฝงอยู่ในหลายบริบท เช่น มนุษย์มีฐานะเป็นผู้ทรงสิทธิในชีวิตของตน มนุษย์มีฐานะเป็นผู้ที่พร้อมจะพัฒนาได้ พร้อม ๆ กับมีศักยภาพที่จะร่วมกับมนุษย์ผู้อื่นพัฒนาสังคมได้ มนุษย์จึงมีอิสระพร้อมที่จะพัฒนาตนเอง และตามรัฐธรรมนูญได้บัญญัติไว้ในมาตรา 43 วรรคแรกว่า บุคคลย่อมมีสิทธิเสมอกันในการรับการศึกษาขั้นพื้นฐานไม่น้อยกว่าสิบสองปีที่รัฐจะต้องจัดให้อย่างทั่วถึงและมีคุณภาพโดยไม่เก็บค่าใช้จ่ายเป็นเรื่องที่น่าสนใจสำหรับการจัดการศึกษา ซึ่งหมายถึงประชาชนในประเทศไทยมีสิทธิให้บุตรหลานได้เรียนสำเร็จชั้นมัธยมปีที่ 6 หรือเทียบเท่า โดยถือเป็นหน้าที่ที่รัฐจะต้องจัดให้ นับเป็นโอกาสที่ดีของคนจำนวนมากในประเทศซึ่งส่วนใหญ่ยากจน แต่พึงตระหนักว่าการจัดการศึกษาไม่ใช่อยู่ที่จำนวน 12 ปี หากแต่ประเด็นสำคัญอยู่ที่คุณภาพของระบบการจัดการศึกษาที่สามารถจะพัฒนาผู้เรียนในด้านความรู้และคุณธรรมจริยธรรม ผู้เรียนเจริญเติบโตเต็มตามศักยภาพและสร้างความเชื่อมั่นแก่ชุมชนท้องถิ่นได้อย่างเพียงพอว่าการจัดการศึกษาเป็นวิธิต่างพัฒนาศักยภาพของผู้เรียนให้เป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ คิดเป็น พึ่งตนเอง ได้ เชื้อต่อการดำรงชีวิตและทำประโยชน์แก่สังคม

2. ถือว่าผู้เรียนสำคัญที่สุด การจัดการเรียนรู้โดยให้โอกาสผู้เรียนได้ค้นพบความรู้เอง โดยมีส่วนร่วมในการสร้างผลผลิตที่มีความหมายแก่ตนเอง การเรียนรู้ที่มีพลังความคิดมากที่สุดเกิดขึ้นเมื่อผู้เรียนมีส่วนร่วมในการสร้างสิ่งที่ดีมีความหมายต่อตนเอง สิ่งที่ตนเองชอบและสนใจ และด้านกระบวนการเรียนรู้ ผู้จัดต้องคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคลและเคารพในศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ สิทธิหน้าที่ของผู้เรียน มีการวางแผนการออกแบบกิจกรรมและจัดประสบการณ์การเรียนรู้อย่างมีความหมาย

เป็นระบบ และที่สำคัญที่สุดต้องเน้นประโยชน์สูงสุดที่จะเกิดกับผู้เรียนเป็นสำคัญ

3. กระบวนการจัดการศึกษาต้องส่งเสริมให้ผู้เรียนสามารถพัฒนาตามธรรมชาติและเต็มศักยภาพ กระบวนการเรียนรู้คือการค้นหา การปฏิบัติแสดงว่ารู้จริง การออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้จะต้องใกล้เคียงกับสภาพจริงในวิถีชีวิตของผู้เรียนในชุมชนและสังคม มุ่งสร้างบรรยากาศที่สอดคล้องกับการดำรงชีวิตโดยใช้สื่อที่หลากหลายในลักษณะองค์รวมที่เหมาะสมกับความสามารถในการเรียนรู้และความสนใจของผู้เรียน คำนึงถึงการใช้สมองทุกส่วน (whole brain approach) โดยให้ผู้เรียนมีส่วนร่วม เสนอกิจกรรมและลงมือปฏิบัติจริงทุกขั้นตอน จึงจะส่งเสริมให้ผู้เรียนสามารถพัฒนาได้ตามธรรมชาติและเต็มศักยภาพ เนื่องจากแต่ละบุคคลมีความสามารถ หรือความเก่งที่แตกต่างกัน และมีรูปแบบการพัฒนาหรือ การเรียนที่แตกต่างกันจึงส่งผลต่อการเสริมสร้างพัฒนาความสามารถหรือ ศักยภาพของแต่ละบุคคลให้แตกต่างกัน โฮเวิร์ด การ์ดเนอร์ (Howard Gardner, 1999) ได้ศึกษาเกี่ยวกับความหลากหลายของสติปัญญาและได้ จำแนกความสามารถของคนไว้ 10 ประเภท คือ ด้านภาษา ตรรกและ คณิตศาสตร์ ดนตรี การเคลื่อนไหว ศิลป/มิติสัมพันธ์ ความสัมพันธ์ ระหว่างบุคคล/การสื่อสาร ด้านความรู้สึก/ความลึกซึ้งภายในจิตใจ ด้าน ความเข้าใจธรรมชาติ ด้านจิตวิญญาณ (spiritual) และด้านอัตถิภาวะนิยม (existential) การออกแบบกิจกรรม การเรียนที่หลากหลายเหมาะสมกับความ สนใจและวิธีการเรียนรู้ของผู้เรียนแต่ละคนจะส่งผลการเสริมสร้าง ศักยภาพ ความเก่ง/ความสามารถของผู้เรียนแต่ละบุคคลตามธรรมชาติและเต็มตาม ศักยภาพ

สาระการเรียนรู้และกระบวนการเรียนรู้แบบบูรณาการ

สาระหลักในมาตรา 27, 28 ของพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ คือ หลักสูตรการจัดการเรียนรู้ ซึ่งสาระการเรียนรู้ในหลักสูตรแกนกลางจะสอดคล้องกับสาระการเรียนรู้ในมาตรา 23 ในเรื่องเกี่ยวกับตนเองและความสัมพันธ์ของตนเองกับสังคม ความรู้เกี่ยวกับประวัติศาสตร์ความเป็นมาของสังคมไทย การเมือง การปกครอง ความรู้และทักษะด้านวิทยาศาสตร์เทคโนโลยี คณิตศาสตร์ ภาษา การจัดการ การประกอบอาชีพและการดำรงชีวิตอย่างมีความสุขการใช้และการบำรุงรักษาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ความรู้เกี่ยวกับศาสนา ศิลปวัฒนธรรม การกีฬา ภูมิปัญญาไทยและการประยุกต์ใช้

มาตรา 26 การประเมินผลการเรียนรู้ พิจารณาจากพัฒนาการของผู้เรียน ความประพฤติ สังเกตพฤติกรรมการเรียน การร่วมกิจกรรม การทดสอบควบคู่กันไปตามความเหมาะสมของแต่ละระดับและรูปแบบการศึกษา และให้นำผลการประเมินดังกล่าวมาใช้ประกอบการพิจารณาในการจัดสรรโอกาสการเข้าศึกษาต่อโดยใช้วิธีการที่หลากหลาย การประเมินผลแนวใหม่ของมาตรา 26 จะสัมพันธ์กับมาตรา 29 และ 30 คือการวิจัยเพื่อพัฒนาการเรียนรู้ ให้สถานศึกษาพัฒนากระบวนการเรียนการสอนที่มีประสิทธิภาพและส่งเสริมให้ผู้สอนสามารถวิจัยเพื่อพัฒนาการเรียนรู้ที่เหมาะสมในแต่ละระดับการศึกษา ส่วนมาตรา 29 บทบาทที่เกี่ยวข้องกับการปฏิรูปกระบวนการเรียนรู้โดยให้สถานศึกษาร่วมกับบุคคล ครอบครัวองค์กรชุมชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น องค์กรเอกชน องค์กรวิชาชีพ สถาบันศาสนา สถานประกอบการ และสถาบันสังคมอื่นร่วมกันจัดการศึกษา เพื่อส่งเสริมความหลากหลายและการจัดการศึกษาทางเลือก

ของชุมชน

ในมาตรา 23 ได้มีประเด็นเกี่ยวกับการเรียนรู้ในลักษณะบูรณาการ คำว่าบูรณาการในการปฏิบัติการเรียนรู้จะต้องมองกว้างให้ครอบคลุมทั้ง 8 มาตราในหมวด 4 ของพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ จึงจะเป็นการเรียนรู้แบบบูรณาการ เพื่อให้ผู้เรียนมีความรู้แบบรอบด้านเป็นหลัก ไม่ใช่เรียนรู้เฉพาะด้านเท่านั้น การศึกษา การเรียนรู้ คือส่วนหนึ่งของการปรับเปลี่ยนระบบสังคม การมองการศึกษากับปัญหาของระบบสังคมทั้งหมดเกี่ยวพันกันอย่างไร จะจัดกระบวนการเรียนรู้อย่างไรให้สอดคล้องหรือสนองต่อความต้องการของสังคมที่เป็นจริง เช่น สังคมไทยกำลังวิกฤติ การเรียนรู้จะต้องให้ผู้เรียนเรียนรู้สภาวะวิกฤติเพื่อให้ผู้เรียนเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการในการแก้วิกฤติสังคม การศึกษาในกรอบการเรียนรู้ในระดับโรงเรียนและมหาวิทยาลัยคือส่วนหนึ่งของการสร้างวัฒนธรรมหรืออารยธรรมของประเทศ การศึกษาไทยและวัฒนธรรมไทยที่สัมพันธ์กับโลกของข้อมูลข่าวสารและวัฒนธรรมไร้พรมแดน การที่วัฒนธรรมและระบบการศึกษาจากตะวันตกได้ขยายเครือข่าย เข้าแทรกแซงวัฒนธรรมไทยและการศึกษาไทยเข้าสู่สังคมอย่างรวดเร็วเป็นผลทำให้เยาวชนไทยชอบบริโภควัฒนธรรมที่ไม่พึงประสงค์ชอบความสนุกและไม่ชอบการเรียนรู้ เพราะเข้าใจยาก ชอบการเรียนรู้จากทีวีมากกว่าการเรียนรู้จากห้องเรียน หากเราพิจารณาเศรษฐกิจพอเพียงที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวพระราชทานแก่ประชาชนซึ่งเป็นปรัชญาของการดำรงชีวิตและการพัฒนาสำหรับประชาชนทุกระดับตั้งแต่ระดับครอบครัว ระดับชุมชน และระดับรัฐให้ดำเนินไปในทางสายกลาง ซึ่งจะเห็นได้จากพระราชกรณียกิจ พระราชจริยาวัตร และพระราชดำรัสของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวองค์ปัจจุบัน พระองค์ได้ทรงปฏิบัติภารกิจตามแนวเศรษฐกิจพอเพียง - ทฤษฎีใหม่ มา

ปฏิรูปการเรียนรู้ : พุริยบัณฑิตที่สุด สุตสำเร็จหรือกระบวนการ

เป็นเวลาหลายสิบปี ก่อนที่สังคมไทยจะประสบปัญหาวิกฤติและได้มีพระราชดำรัสในวันที่ 4 ธันวาคม ติดต่อกันมา 2 ปี หลังภาวะวิกฤติ เราจะต้องปฏิรูปการเรียนรู้ตามแนวทฤษฎีใหม่ : ชีวิตที่พอเพียง ซึ่งจะอำนวยความสะดวกให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ตามแนวพระราชดำริอันทรงคุณค่า แม้ว่าเราจะเปลอเดินทางที่ไร้ซึ่งทิศทางและเกิดผลเสียหายมาแล้วมิใช่น้อย เราควรมีสติทบทวนเรื่องราวที่เกิดขึ้นและเป็นไปในชุมชนและสังคมของเราใหม่ในการปฏิรูปการเรียนรู้ โดยมุ่งสู่การพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมให้ก้าวทันยุคโลกาภิวัตน์ และเพื่อให้มาตรา 29 ที่ระบุไว้ให้บทบาทของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการปฏิรูปการเรียนรู้ ได้ร่วมมือกันอย่างจริงจัง ให้ความสนใจในการนำพระราชดำรัส เมื่อวันที่ 12 กรกฎาคม 2541 มาเป็นหลักในการปฏิบัติให้เป็นรูปธรรมคือ

... ทฤษฎีใหม่... ยืดหยุ่นได้และต้องยืดหยุ่นเหมือนชีวิตของเราทุกคนต้องมียืดหยุ่น.

ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการเรียนรู้และการดำรงชีวิต โดยมีการพึ่งพาตนเองและลดการพึ่งพาสังคมอื่นให้น้อยลง มีความสามารถในการแข่งขันและร่วมมือ มีการช่วยเหลือเกื้อกูลและพึ่งพากันเป็นเครือข่ายเพื่อความมั่นคงเข้มแข็งและยั่งยืนโดยทุกคนร่วมมือกันอย่างจริงจัง ทุกส่วนของสังคมที่จะให้ความสนใจและเอาใจใส่ ดูแลทางด้านจิตใจของผู้ใกล้ชิดอย่างสม่ำเสมอ ให้ความรัก ให้กำลังใจ ให้คำปรึกษาแนะนำควบคู่ไปกับการเรียนรู้ของทุกคนในชุมชนและสังคม

ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง : เนิบมุ่งสู่การปฏิรูปการเรียนรู้

ความหมายเศรษฐกิจพอเพียง หมายถึง ความสามารถของชุมชน เมือง รัฐ ประเทศ หรือภูมิภาคหนึ่งๆ ในการผลิตสินค้าและบริการเพื่อเลี้ยงสังคมนั้นๆ โดยได้พยายามหลีกเลี่ยงที่จะต้องพึ่งพาปัจจัยต่างๆ ที่เราไม่ได้เป็นเจ้าของ

เศรษฐกิจพอเพียงในระดับบุคคล คือ ความสามารถในการดำรงชีวิตได้อย่างต่อเนื่อง ไม่เดือดร้อน กำหนดความเป็นอยู่อย่างประมาณตน ตามฐานะตามอัตภาพและที่สำคัญไม่หลงไหลไปตามกระแสของวัตถุนิยม มีอิสรภาพ เสรีภาพไม่พันนาการอยู่กับสิ่งใด

เศรษฐกิจพอเพียงจึงเป็นพื้นฐานของความมั่นคงในการดำรงชีวิตที่ส่งผลให้สามารถพึ่งตนเองได้

การปฏิรูปการเรียนรู้ของคณะศึกษาศาสตร์ที่จะทำให้ผู้เรียนสามารถพึ่งตนเองได้ตามแนวพระราชดำริ และพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 โดยเฉพาะในหมวด 4 แนวการจัดการศึกษาและการปฏิรูปการเรียนรู้ ทางคณะศึกษาศาสตร์มุ่งเน้นให้ผู้เรียนคิดเป็น คิดวิเคราะห์ คิดสร้างสรรค์ ซึ่งเป็นกระบวนการคิดขั้นสูง เมื่อผู้เรียนคิดเป็นก็เห็นทางออกสามารถพึ่งตนเองได้ มุ่งเน้นในความประหยัดลดค่าใช้จ่ายที่ไม่จำเป็นทุกด้าน ลดความฟุ่มเฟือยในการดำรงชีพอย่างจริงจัง ดังพระราชดำรัสที่ว่า.. "ความเป็นอยู่ไม่ฟุ้ง ต้องประหยัดไปในทางที่ถูกต้อง.."

การปฏิรูปการเรียนรู้ต้องยึดถือการประกอบอาชีพด้วยความถูกต้องสุจริต แม้จะตกอยู่ในภาวะขาดแคลนในการดำรงชีพ ดังพระราชดำรัสที่ว่า

"...ความเจริญงอกงามทั้งหลายย่อมเกิดมาจากการประพฤติชอบ

และหาเลี้ยงชีพชอบเป็นหลักสำคัญ..."

การปฏิรูปการเรียนรู้มุ่งเน้นให้ผู้เรียนมองภาพรวมโดยตระหนักถึงส่วนย่อยและส่วนรวมเป็นกลไกที่เกื้อกูลกันละเลิกการแก่งแย่งผลประโยชน์และแข่งขันกันในการค้าขาย ประกอบอาชีพแบบต่อสู้กันอย่างรุนแรงในอดีตดังพระราชดำรัสเรื่องนี้ว่า

"...ความสุขความเจริญอันแท้จริงนั้นหมายถึงความสุขความเจริญที่บุคคลแสวงหามาได้ด้วยความเป็นธรรมทั้งในเจตนาและการกระทำ ไม่ใช่ได้มาด้วยความบังเอิญหรือด้วยการแก่งแย่งเบียดบัง มาจากผู้อื่น..."

การปฏิรูปการเรียนรู้ มุ่งเน้นให้เป็นผู้เรียนรู้ตลอดเวลาเป็นบุคคลไม่หยุดนิ่งที่จะหาทางให้ชีวิตหลุดพ้นจากความทุกข์ยากครั้งนี้ พยายามชวนขยายไผ่หาความรู้ให้เกิดมีรายได้เพิ่มพูนจนถึงขั้นพอเพียงเป็นเป้าหมายหลัก ดังพระราชดำรัส

"...การที่ต้องการให้ทุกคนพยายามที่จะหาความรู้และสร้างตนเองให้มีความเป็นอยู่ก้าวหน้า มีความสุข พอมี พอกิน เป็นขั้นหนึ่งและขั้นต่อ ๆ ไปก็คือให้มีเกียรติว่ายินยันได้ด้วยตนเอง..."

การปฏิรูปการเรียนรู้เน้นบูรณาการความรู้กับคุณธรรม ถ้าปฏิรูปแต่การเรียนรู้ให้มีองค์ความรู้ แต่ขาดคุณธรรม เมื่อสำเร็จการศึกษาออกไปก็จะไปทำร้ายสังคม ให้ผู้เรียนตระหนักและปฏิบัติแนวทางที่ดี ลดละสิ่งชั่วให้หมดสิ้นไป ทั้งนี้ด้วยสังคมไทยที่ล่มสลายในครั้งนี้อยู่ เพราะยังมีจำนวนบุคคลมิใช่น้อยที่ดำเนินการโดยปราศจากความละเอียดต่อแผ่นดิน ดังพระราชโองการ

"...พยายามไม่ก่อความชั่วให้เป็นเครื่องทำลายตนเองทำลายผู้อื่น พยายามลด พยายามละความชั่วที่ตัวเองมีอยู่ พยายามก่อความดีให้แก่ตัวอยู่เสมอ พยายามรักษาและเพิ่มพูนความดีที่มีอยู่นั้นให้งอกงามสมบูรณ์

ปฏิรูปการเรียนรู้ : ผู้เรียนสำคัญที่สุด สูตรสำเร็จหรือกระบวนการ

ขึ้น..." ดังที่ได้กล่าวถึงพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ กับการปฏิรูปการเรียนรู้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งมาตรา 22 และ 23 ที่เน้น ผู้เรียนเป็นบุคคลที่สำคัญเราจะต้องช่วยกันเสริมสร้าง กระบวนการเรียนรู้ที่เสริมสร้าง กระบวนการคิดสอดคล้องกับสภาพความเป็นจริงของสังคมให้เป็นไปตาม ประสพการณ์กับผู้เรียนและเสริมสร้างศักยภาพผู้เรียนให้เจริญไปถึงขีดสุด กระบวนการเรียนรู้คู่การ ปฏิบัติย่อมก่อให้เกิดปัญญาปัญญาของคนหลายๆ คนในองค์กร เมื่อมีการย่อย การสังเคราะห์ จะเกิดภูมิปัญญาขององค์กร รวมทั้งต้องสร้างจรรยาบรรณของการเรียนรู้ ไม่ว่าโลกจะเปลี่ยนไปด้วยความเร็วเท่าใด จริยธรรมของคนต้องแน่นแฟ้นคง จริยธรรม จรรยาบรรณ เป็นสิ่งที่อยู่เหนือกาลเวลาและสถานที่

การเรียนรู้ที่แท้จริงเกิดขึ้นทุกลมหายใจที่เรามีสติ นั่นคือแก่นแท้ของการปฏิรูปการเรียนรู้

องค์รวมแห่งการปฏิรูปการเรียนรู้

การปฏิรูปการเรียนรู้โดยเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญโดยแท้จริงแล้วไม่สามารถดำเนินการโดยแยกส่วน จำเป็นต้องเชื่อมโยงปัจจัยต่างๆ ที่เป็นปัจจัยองค์รวม (holistics) เป็นเข็มมุ่งปฏิรูปการเรียนรู้ให้ผู้เรียนเกิดคุณภาพ ตามมาตรฐานการศึกษา โดยมีระบบการจัดการที่ดีจากการสนับสนุนภายนอกมาช่วย การเรียนรู้จะต้องมุ่งเน้นทั้งองค์ประกอบภายในและองค์ประกอบภายนอก

องค์ประกอบภายในของการเรียนรู้ที่จะพัฒนาศักยภาพผู้เรียน ตามมาตรา 6 ในพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติระบุไว้ให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้ และคุณธรรม มีจริยธรรม

ปฏิรูปการเรียนรู้ : พุริชยศาสตร์ที่สุด สูตรสำเร็จหรือกระบวนการ

และวัฒนธรรมในการดำรงชีวิตสามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข การจัดการกระบวนการเรียนรู้ที่ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการปฏิบัติจริง ได้พัฒนาระบวนการคิด มีอิสระในการเรียนรู้ตามความถนัดและความสนใจ ความสามารถค้นพบข้อความรู้ต่าง ๆ ได้ด้วยตนเอง โดยใช้วิธีการและแหล่งเรียนรู้ที่หลากหลาย สามารถนำความรู้ ประสบการณ์ไปใช้พัฒนาคุณภาพชีวิตของตนและสังคมส่วนรวมได้

ส่วนองค์ประกอบภายนอกของการเรียนรู้ที่จะส่งเสริมให้การปฏิรูปการเรียนรู้เคลื่อนไหวได้เร็วและมีประสิทธิภาพ ปัจจัยแรก คือ ผู้บริหารสถานศึกษามีวิสัยทัศน์ มีจิตสำนึกมุ่งมั่น กระตุ้นส่งเสริมให้ผู้สอนมีเสรีในการคิดปฏิบัติการเปลี่ยนแปลง การเรียนรู้ให้ได้ผลตามเป้าหมายของการปฏิรูปการศึกษา ปัจจัยที่ 2 คือ ผู้สอนจะต้องปรับเปลี่ยนกระบวนการทัศน์ใหม่ในการเรียนรู้ มีความคิดและจริงใจมุ่งมั่นที่จะพัฒนาศักยภาพผู้เรียน มีความเข้าใจการเปลี่ยนแปลงทางสังคม เศรษฐกิจ เข้าใจหลักสูตรและแนวการจัดการเรียนรู้แนวใหม่ รวมทั้งนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ทฤษฎีใหม่มาออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ สร้างผลงานในการปรับปรุงคุณภาพการเรียนโดยคำนึงถึงศักยภาพและความแตกต่างระหว่างบุคคลและเคารพศักดิ์ศรี สิทธิหน้าที่ของผู้เรียน มีการวางแผนการจัดกิจกรรมและประสบการณ์การเรียนรู้อย่างเป็นระบบ และที่สำคัญที่สุดต้องเน้นประโยชน์สูงสุดของผู้เรียนเป็นสำคัญ ใช้การประเมินผลแนวใหม่ที่จะพัฒนาทักษะการเรียนรู้ของผู้เรียนแต่ละคน ปัจจัยที่ 3 คือ การมีส่วนร่วมของชุมชนสนับสนุนปฏิรูปการเรียนรู้โดยใช้ศักยภาพของชุมชน หน่วยงานคอยให้คำปรึกษาช่วยเหลือ (coaching) อย่างต่อเนื่อง รวมทั้งการสร้างวัฒนธรรมเพื่อการเรียนรู้แก่ปวงชน โดยให้การศึกษาเป็นปกติวิสัยของการดำเนินชีวิต กลมกลืนไปกับการดำเนินชีวิตเพื่อเป็นการปฏิรูปเจตคติ

ของชุมชนและทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องให้ตระหนักถึงความสำคัญต่อการเรียนรู้ตลอดชีวิต ทำให้การเรียนรู้เป็นสิ่งที่เข้าถึงได้ง่ายและสะดวก

การเรียนรู้เป็นอริยทรัพย์ในตน

องค์รวมแห่งการปฏิรูปกระบวนการเรียนรู้ มุ่งหวังให้ผู้เรียนสามารถเรียนรู้ ได้ด้วยตนเองและตระหนักถึงคุณค่าและความสำคัญว่าการเรียนรู้เป็นอริยทรัพย์ในตน ซึ่งจะแสดงคุณลักษณะ 5 ประการคือ

1. ความเชื่อมั่นในตนเอง ผู้เรียนจะมีความมั่นใจ มีความเชื่อในหลักแห่ง ความดีความงาม มุ่งมั่นในการกระทำความดี และมองเห็นผลในการกระทำความดีทั้งในระยะสั้นและระยะยาว

2. มีกำลังใจเข้มแข็ง เป็นบุคคลที่มีจิตใจอบอุ่น ไม่เหงาม ไม่ว่าเหว่ ปรับอารมณ์ของตนเองได้ ไม่ว่าจะอยู่ในสภาพแวดล้อมใด ดำรงชีวิตอยู่ในทางที่ถูกต้อง ไม่กระทำความชั่ว มีความละเอียดรอบคอบ ไม่ทำความเสียหาย มีความคิดและพฤติกรรมที่ดีงาม

4. เสียสละ เป็นบุคคลที่มีน้ำใจเอื้อเฟื้อช่วยเหลือผู้อื่นและส่วนรวม

5. มีปัญญา เนื่องจากความรู้ความสามารถเป็นอริยทรัพย์อยู่ภายในของแต่ละบุคคล จึงทำให้ผู้เรียนใช้ความรู้ความสามารถด้วยความเข้าใจสิ่งต่างๆ ในสภาพแวดล้อมอย่างถูกต้อง และดำเนินการได้โดยราบรื่น มีเหตุผล สามารถแก้ปัญหา เข้าใจโลกและชีวิตตามความเป็นจริง เป็นบุคคลที่เรียนรู้และสร้างความรู้ อยู่เสมอ จึงไม่มีความติดตันทางปัญญา เป็นบุคคลที่สามารถใช้ปัญญาในการบริโภคและการดำเนินชีวิตที่สร้างสรรค์ เป็นประโยชน์แก่สังคม

ปัจจัยที่เสริมสร้างการเรียนรู้ที่เป็นอริยทรัพย์ในตน ได้แก่

1. กระบวนการเรียนรู้ที่สมดุลและมีความสุข เป็นพื้นฐานการเสริมสร้างคุณค่าแห่งความเป็นมนุษย์ และเสริมสร้างเจตคติทางบวกในการเรียนรู้ของผู้เรียน การเรียนรู้เกี่ยวกับ ความดี ความงามและความจริงอย่างสมดุล จะเสริมสร้างพลังให้กับผู้เรียน สนับสนุนให้ผู้เรียนได้มองเห็นความสัมพันธ์ของตนเองกับสิ่งแวดล้อมมองเห็นความสัมพันธ์ของส่วนย่อยกับองค์รวมอันเป็นพื้นฐานของผู้เรียนตระหนักถึงความสำคัญขององค์รวม ความงามและจริยธรรมจึงจะเกิดกับผู้เรียน

กระบวนการเรียนรู้เกี่ยวกับความดี ความงาม และความจริง ควรจะเริ่มตั้งแต่วัยเด็ก ธรรมชาติของเด็กเล็กจะใช้สมองซีกขวาในการเรียนรู้ การอ่านหนังสือและเล่นนิทานให้เด็กฟังจะไปกระตุ้นกระบวนการคิดจินตนาการ การศึกษาพบว่าเด็ก ๆ ถ้าดูโทรทัศน์มากเกินไปจะสกัดกั้นจินตนาการและความคิดสร้างสรรค์ เด็ก ๆ จะชอบฟังนิทานและจะสนุกสนานเมื่อครูสามารถเล่าเรื่องที่เร้าความ สนใจได้อย่างสนุกสนาน เป็นการฝึกทักษะการฟัง การคิด ค่านิยม คุณธรรม จริยธรรมจะเกิดขึ้นในผู้เรียนโดยผ่านนิทาน การศึกษาพบว่า นักปรัชญา สำคัญ ๆ ของโลกสามารถเปลี่ยนความคิดพฤติกรรมได้จากเรื่องที่เคยได้ยิน ได้เรียนรู้มา ตอนวัยเด็ก กระบวนการเรียนรู้เกี่ยวกับความดี ผู้เรียนจะต้อง ได้รับประสบการณ์และตัวแบบของบุคคลและสังคมอย่างต่อเนื่องเชื่อมโยง จึงจะสามารถสะสมเสริมสร้างเพื่อขยายประสบการณ์การเรียนรู้เกี่ยวกับ ค่านิยม คุณธรรม-จริยธรรม ต่อไป

กระบวนการเรียนรู้เกี่ยวกับความงาม เด็ก ๆ จะชอบร้องเพลง ชอบการแสดงออก การสร้างสรรค์ กิจกรรมทางศิลปะ การท่องเที่ยวไกลไกล

ปฏิรูปการเรียนรู้ : พุริศยาสัตยทีสุด สูตรสำเร็จหรือกระบวนการ

ซึ่งจะเป็นพื้นฐานการเสริมสร้างรสนิยม ค่านิยม และความมีสุนทรียภาพ จะทำให้เจริญเติบโต เป็นบุคคลที่มีจิตใจอ่อนโยนประณีต รับรู้ในมิติของ ความงามที่หลากหลายได้อย่างดี

กระบวนการเรียนรู้เกี่ยวกับความจริง การคิดจากหลักฐานข้อมูล จะเป็นพื้นฐานการเสริมสร้างกระบวนการเรียนรู้เกี่ยวกับความจริงซึ่งจะ เสริมสร้างพัฒนาการผู้เรียนให้สามารถวิเคราะห์ สรุป จัดระเบียบความรู้ ใหม่ ฝึกการคิดวิเคราะห์ คิดแก้ปัญหา คิดคาดการณ์ล่วงหน้า คิดสร้าง สรรค์ ซึ่งเป็นกระบวนการคิดขั้นสูงและเป็นการพัฒนาปัญญาของผู้เรียน

กระบวนการเรียนรู้เกี่ยวกับความดี ความงาม และความจริง จะ เป็นพื้นฐานในการพัฒนาผู้เรียนเกี่ยวกับคุณค่าแห่งความเป็นมนุษย์ที่ สมบูรณ์ ได้รับการพัฒนาจิตใจ พฤติกรรม และปัญญา ซึ่งเป็นพื้นฐาน ให้ผู้เรียนชอบการเรียนรู้และมีวิธีการเรียนรู้ในการพัฒนากระบวนการ เรียนรู้ด้านอื่นต่อไปได้อย่างดี

2. กระบวนการเรียนรู้เพื่อรู้ เป็นการฝึกวิธีการเรียนรู้ การเรียนรู้ ที่เริ่มต้นจากประสบการณ์ของผู้เรียน คิดวิเคราะห์ วิจัยเชื่อมโยง ปัญหาของบุคคลเข้ากับปัจจัยทางสังคมที่เป็นเหตุการณ์เพื่อให้เกิดความ เข้าใจ นำไปสู่การพัฒนาจิตใจ ปัญญา และปรับปรุงพฤติกรรมที่ผู้เรียน กระทำอยู่หรือจะกระทำในอนาคตให้เป็นไปในทางที่ถูกต้องเหมาะสม การ เรียนรู้ที่จะรู้วิธีการเรียน (learning how to learn) การเรียนรู้ที่จะรู้โดยการ เชื่อมโยงความรู้ทั่วไปอย่างกว้างขวางและเพียงพอกับโอกาสที่จะสามารถ ทำงานและคิดในระดับสูงได้ เพื่อประโยชน์การศึกษาตลอดชีวิต ได้แก่ การคิดวิเคราะห์ คิดจำแนก คิดเชื่อมโยง ซึ่งมีขั้นตอนและทักษะการเรียนรู้ วิธีการแก้ปัญหา คิดคาดการณ์ล่วงหน้า และคิดสร้างสรรค์ การฝึกวิธี การเรียนรู้ในวัยเด็ก ได้แก่ ความจำ กระบวนการคิดต่าง ๆ รวมทั้งการ

พัฒนาปัญญา ส่วนวิธีการเรียนรู้เมื่อโตขึ้น ได้แก่ การควบคุมความสนใจ สิ่งแวดล้อม บุคคล ข่าวสาร และเทคโนโลยีก่อให้เกิดความพึงพอใจที่ได้เรียนรู้และได้ค้นพบสิ่งต่าง ๆ มีการเรียนรู้ที่ผสมผสานกับประสบการณ์ในการทำงานมากขึ้น ผู้เรียนได้รับประสบการณ์จากการเรียนเพื่อรู้ ผู้เรียนจะเข้าใจสิ่งแวดล้อมรอบตัว การเรียนรู้ที่เสริมศักยภาพของตนเองเพื่อการดำเนินชีวิตอย่างมีศักดิ์ศรี มีคุณค่าในสังคมประชาธิปไตย พัฒนาทักษะเพื่อการประกอบอาชีพ มีค่านิยมในการตัดสินใจ สามารถติดต่อสื่อสารสร้างสัมพันธภาพกับบุคคลอื่น

3. การเรียนรู้เพื่อปฏิบัติได้จริง เป้าหมายของกระบวนการเรียนรู้เพื่อปฏิบัติได้จริง ไม่ได้มุ่งเน้นให้ผู้เรียนเกิดทักษะทางอาชีพเท่านั้น การเรียนรู้เพื่อรู้กับการเรียนเพื่อปฏิบัติเป็นของคู่กัน การเรียนรู้คือการแสวงหา การปฏิบัติคือการรู้จริง และมีส่วนสัมพันธ์กับการฝึกฝนวิชาชีพ การประกอบอาชีพต่าง ๆ ลักษณะงานที่เกี่ยวกับความรู้ความสำคัญของภาคบริการจะขยายประสบการณ์ผู้เรียนให้สามารถดำเนินการและจัดการกับสถานการณ์ที่หลากหลายซับซ้อน การทำงานเป็นทีม การเรียนรู้ทักษะทางสังคม การเรียนรู้งานเศรษฐกิจเชิงอุตสาหกรรม ความสามารถปรับเปลี่ยนความก้าวหน้าทางวิชาการ เป็นนวัตกรรมและเทคโนโลยีที่สามารถสร้างธุรกิจใหม่ ๆ และงานใหม่ ๆ การเรียนรู้เรื่องราวของสภาพสังคมต่างๆ ที่ผู้เรียนเผชิญอยู่รวมทั้งประสบการณ์ทำงาน อันสืบเนื่องมาจากสภาพแวดล้อมในชุมชน ท้องถิ่นที่มีความหลากหลาย ซึ่งจะขยายประสบการณ์ทางการเรียนรู้ให้กับผู้เรียน

กระบวนการเรียนรู้เพื่อปฏิบัติได้จริง จะพัฒนาผู้เรียนจากทักษะสู่ความสามารถในการคิดและการกระทำ เช่น การออกแบบการวิจัย การจัดระบบ ความสามารถบูรณาการดำรงชีวิตกับความรู้ การดำเนินงานได้

อย่างสมดุล และความสามารถทำงานในลักษณะนามธรรมที่ไม่มีตัวตน ได้แก่ การเพิ่มคุณค่าในงานภาคบริการ ความสามารถในการติดต่อสื่อสารกับบุคคลอื่น ความสามารถในการทำงานร่วมกับผู้อื่น การจัดการและการแก้ปัญหาความขัดแย้ง รวมทั้งกระบวนการเรียนรู้เชิงคุณลักษณะ (attribute) ความมีวินัยในตน ความขยัน ความอดทนและความรับผิดชอบ ไม่ควรมองข้าม

ในศตวรรษที่ 21 ทรัพยากรจะมีจำกัด ไม่เพียงพอกับความต้องการของบุคคลและหน่วยงาน ทำให้เกิดความเครียด จึงควรมีความสามารถในการจัดการกับอารมณ์ของตน การควบคุมความเครียดและการจัดการกับความขัดแย้ง สิ่งเหล่านี้กำลังมีความสำคัญเพิ่มขึ้น กระบวนการเรียนรู้ควรมุ่งเน้นให้ผู้เรียนมีความสามารถสร้างความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลที่เกี่ยวข้องและขยายประสบการณ์การเรียนรู้ของผู้เรียนเกี่ยวกับงานบริการ งานที่ปรึกษา งานด้านการเงิน การบัญชี การจัดการ การบริการสังคม การศึกษาและสาธารณสุข การเรียนรู้เพื่อปฏิบัติได้จริง จะปลูกฝังคุณค่าแห่งความเป็นมนุษย์และมีสมรรถนะให้กับผู้เรียน สามารถสร้างความสัมพันธ์ที่ราบรื่น กลมเกลียวกับบุคคลอื่น มีปฏิภาณไหวพริบ ความเฉลียวฉลาด ความคล่องแคล่ว ยืดหยุ่น มีดุลยพินิจ รวมทั้งความสามารถที่จะควบคุมการทำงานเป็นทีมได้ กระบวนการเรียนรู้เพื่อปฏิบัติได้จริง เป็นส่วนหนึ่งขององค์รวมแห่งการเรียนรู้ที่มีความหมายและมีคุณค่าที่เสริมสร้างโลกทัศน์และแนวคิดใหม่ให้กับผู้เรียน

4. การเรียนรู้เพื่อจะอยู่ร่วมกัน การพัฒนาผู้เรียนในด้านปัญญา พฤติกรรมจิตใจและทักษะทางสังคม เป็นกระบวนการเรียนรู้ที่เสริมพลังผู้เรียนให้คิดแก้ปัญหาอย่างมีวิจารณ์ญาณ และสร้างสรรค์ความสามารถ

ในการสร้างสัมพันธภาพกับบุคคลอื่น ทำงานร่วมกับบุคคลอื่น เห็นคุณค่าของตนเอง มีบุคลิกภาพทางสังคม สนใจที่จะเรียนรู้ สามารถเรียนรู้ได้ด้วยตนเอง มีความรับผิดชอบควบคุมตนเองให้มีการพัฒนาไปในทางที่ถูกต้อง บรรยากาศของกระบวนการเรียนรู้เป็นแบบมีส่วนร่วม ผู้เรียนมีอิสระ มีความมั่นใจในตนเอง พัฒนาวิธีการใหม่ ผู้เรียนสร้างและเรียนรู้เอง (constructivism) และช่วยเหลือกลุ่มให้เกิดการเรียนรู้ไปในทิศทางเดียวกัน

กระบวนการเรียนรู้เพื่อเสริมสร้างการพัฒนาตนเพื่อให้เป็นบุคคลที่มีความรู้สึกนึกคิดทางบวกต่อตนเอง มาจากปัจจัยหรือผลของความรัก การสัมผัสที่อบอุ่น อันเป็นพื้นฐานการพัฒนาตนเองในด้านการรู้จักตนเอง (self awareness) การชื่นชมตนเอง (self esteem) และการมีอัตมโนทัศน์ (self concept) การเรียนรู้ตนเองขึ้นอยู่กับกระบวนการในการกระตุ้น การมีสัมพันธภาพกับบุคคลที่มีต่อผู้เรียน และการเสริมแรงที่เหมาะสม พื้นฐานของกระบวนการเรียนรู้เพื่ออยู่ร่วมกันอีกประการหนึ่งคือ การเรียนรู้ที่จะควบคุมตนเอง (self control) ความเชื่อมั่นในตนเอง (self confidence) การสะท้อนตนเอง (self reflection) และการมีเอกลักษณ์เฉพาะตน (self identity) กระบวนการเรียนรู้ทั้ง 4 ประการนี้ ต้องได้รับการกระตุ้นให้ผู้เรียนเกิดประสบการณ์ การเรียนรู้แบบบูรณาการ และได้รับการเสริมแรงจากบุคคลและสภาพแวดล้อมทางสังคม การเสริมแรงด้วยคำพูด พฤติกรรม เช่น คำชมเชย การยิ้ม การสัมผัส จะพัฒนาผู้เรียนให้สามารถสร้างสัมพันธภาพกับบุคคลอื่นได้ โดยผู้เรียนเห็นคุณค่าตนเองและเห็นคุณค่าผู้อื่น เห็นอกเห็นใจ เข้าใจและมีความรู้สึกร่วม (sympathy) เป็นบุคคลที่ไม่เห็นแก่ตัว ใจกว้าง มีศีลธรรมรวมถึงมีความซื่อสัตย์

การเรียนรู้ที่จะอยู่ร่วมกันเป็นทักษะทางสังคมเกิดจากปัจจัยที่ผู้เรียนจะต้องได้รับการพัฒนาตน ดังกล่าว กระบวนการพัฒนาทักษะการ

ปฏิรูปการเรียนรู้ : พุริชยศาสตร์ที่สุด สูตรสำเร็จหรือกระบวนการ

วิเคราะห์ตนเอง และการพัฒนาความเข้าใจความรู้สึกของบุคคลอื่น กระบวนการเรียนรู้จากกลุ่มจะทำให้ผู้เรียนได้รับประสบการณ์ การผูกพัน ซึ่งกันและกัน เช่น การทำโครงการที่ประสบความสำเร็จ ประสบการณ์ จากการจัดการกับความขัดแย้ง การรับฟัง การสะท้อนความคิด ประสบการณ์เกี่ยวกับความเข้าใจ ความรู้สึก ความคิด การแสวงหาความเสมอภาคและโอกาส การเคารพสิทธิของแต่ละบุคคล มีเจตคติที่ดีต่อเพื่อน ตระหนักถึงความคิดของแต่ละคนว่ามีคุณค่า สามารถนำความคิดนั้นมารวมพลังสร้างสรรค์ด้วยกัน ทั้งมีความรักในการแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์ โดยตระหนักถึงปัญหานั้นเป็นเพียงโจทย์ที่เราสามารถร่วมกันแก้ปัญหาได้

การออกแบบกิจกรรมกระบวนการเรียนรู้ จะต้องจัดสภาพแวดล้อมให้กระบวนการดำเนินไปอย่างราบรื่น ถ้าเกิดความขัดแย้งก็สามารถจัดการกับความขัดแย้งนั้นด้วยสันติวิธี ให้ผู้เรียนรู้จักเคารพตนเอง เคารพผู้อื่น รวมทั้งวัฒนธรรมและศีลธรรม กระบวนการเรียนรู้เกี่ยวกับบุคคลอื่น การตระหนักรู้ว่ามนุษย์มีความแตกต่างกัน แต่ในขณะเดียวกันก็มีความคล้ายคลึงกัน ต่างเพียงพหุอาศัยเกื้อกูลกัน ประสบการณ์เหล่านี้ ผู้เรียนจะต้องได้รับตั้งแต่วัยเด็ก ได้รับรู้ เรียนรู้และมีประสบการณ์ที่ขยายกว้างขึ้น การที่ผู้เรียนจะรู้จักบุคคลอื่น ผู้เรียนจะต้องรู้จักตนเองเป็นอันดับแรกเพื่อจะได้มองโลกได้ถูกต้อง จะได้บรรลุวัตถุประสงค์ร่วมกันและอยู่ร่วมกันได้

5. การเรียนรู้ที่จะเป็น หมายถึง การเรียนรู้ที่จะเป็นผู้มีบุคลิกภาพ ส่วนตนตามศักยภาพที่ได้พัฒนาขึ้น รู้ว่าผู้เรียนคือใคร จุดยืนของตนอยู่ที่ใด จะพัฒนาตนอย่างไรและพร้อมที่จะพัฒนาในลักษณะใดให้เป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ (learning person) สามารถเรียนรู้ได้ด้วยตนเอง เห็นคุณค่าของการเรียนรู้ว่าเป็นอริยทรัพย์ในตน ดำรงชีวิตได้อย่างมีคุณภาพสามารถ

ปฏิรูปการเรียนรู้ : พุริยสาติยที่สุด สูตรสำเร็จหรือกระบวนการ

แสดงออกอย่างสร้างสรรค์ (assertion) มีทักษะการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล มีความเชื่อมั่นในตนเอง ไม่มีลักษณะก้าวร้าว การแสดงออกที่เหมาะสมและสร้างสรรค์ สามารถแก้ไขปัญหาด้วยตนเอง มีค่านิยมในการตัดสินใจด้วยตนเอง และมีความรับผิดชอบต่อตนเอง การป้องกันสิทธิของตนเองและผู้อื่น มีความรู้สึก ความคิด และพฤติกรรมตรงกัน มีความเป็นมิตรกับทุกคน มีความรู้สึกในทางสร้างสรรค์ และสามารถใช้ปัญญาในการบริโภค ทั้งสามารถเลือกรับรู้ข้อมูลข่าวสาร การเรียนรู้ที่เห็นคุณค่าตนเองและเห็นคุณค่าผู้อื่นจะมีพลังแห่งความเชื่อมั่นในทุก ๆ อารมณ์ ความรู้สึก เจตคติ ค่านิยมและการกระทำจะมีความสัมพันธ์กันทั้งปัญญา จิตใจ และพฤติกรรมเป็นแบบองค์รวมตรงกับภาพพจน์ของตนเอง ผู้เรียนจะเกิดคุณค่าของความงามและจริยธรรมให้ความสำคัญกับตนเองและบุคคลอื่น มีความเชื่อมั่นในตนเอง การเชื่ออำนาจในตน คือ การเชื่อผลแห่งการกระทำ ซึ่งจะพัฒนาไปสู่การอดได้รอได้ มีความอดทน มีลักษณะการมุ่งอนาคต รวมทั้งมีคุณธรรม จริยธรรม กำกับการดำเนินชีวิต เป็นบุคคลที่มีคุณภาพ ซึ่งเท่ากับประชากรที่มีคุณภาพของสังคมที่สามารถจะแข่งขันกับโลกในอนาคตได้ ผู้เรียนได้รับโอกาสเสริมสร้างกระบวนการเรียนรู้ตามสภาพจริงอย่างเป็นระบบต่อเนื่อง โดยมีปริมาณและคุณภาพอย่างเพียงพอ ได้รับการพัฒนาสติปัญญา (Intelligence Quotient หรือ IQ) มีความสามารถเผชิญความยากลำบาก (Aversity Quotient หรือ AQ) มีความสามารถในการเข้าใจความรู้สึกของตนเอง การควบคุมอารมณ์ของตนเอง (Emotion Quotient หรือ EQ) โดยการเรียนรู้จักและรู้ทันอารมณ์ ความรู้สึกของตนเองรู้จักควบคุมอารมณ์ของตนเองสามารถจัดการกับอารมณ์และควบคุมความเครียด รู้จักรอคอย เห็นอกเห็นใจผู้อื่น มีความไวต่อความรู้สึกของผู้อื่น ทั้งสามารถสร้างสัมพันธ์ภาพ

ปฏิรูปการเรียนรู้ : ผู้เรียนสำคัญที่สุด สูตรสำเร็จหรือกระบวนการ

กับบุคคลอื่นได้ ผู้เรียนได้ผ่านกระบวนการเรียนรู้ดังกล่าวข้างต้นจะทำให้การพัฒนาศักยภาพในหลาย ๆ ด้าน มีประสบการณ์ทางสุนทรียภาพ ศิลปดนตรี กีฬา วัฒนธรรม และวิทยาศาสตร์ จะเสริมสร้างการเป็นบุคคลให้มีคุณภาพทั้งจิตใจ ปัญญา และพฤติกรรม เป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้คู่คุณธรรม หรือเป็นคนดี คนเก่ง และมีความสุข

การเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง : สูตรสำเร็จหรือกระบวนการ

ในปี พ.ศ. 2495 โรงเรียนฝึกหัดครูชั้นสูง ถนนประสานมิตร (ต่อมายกฐานะเป็นวิทยาลัยวิชาการศึกษา ประสานมิตร ปัจจุบัน คือ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ) เริ่มสอนวิชาครูแบบพิพัฒนาการนิยม (Progressive Education) ผสมผสานกับพุทธปรัชญาการศึกษาไทย โดยการนำของ ศาสตราจารย์ ดร.สาโรช บัวศรี ให้ศูนย์การเรียนอยู่ที่นิสิต นิสิตเรียนโดยการปฏิบัติ (Active learning) การค้นคว้าสร้าง องค์ความรู้ กระบวนการเรียนรู้ของนิสิตโดยการค้นพบองค์ความรู้จากข้อมูลในห้องสมุด ซึ่งถือว่าเป็นแหล่งของการเรียนรู้ที่สำคัญในสมัยนั้น นิสิตนำความรู้ที่ค้นพบมารายงาน แลกเปลี่ยนเรียนรู้โดยการแนะนำช่วยเหลือจากอาจารย์ เพื่อให้แนวคิดนี้ไปสู่โรงเรียน จึงได้ตั้งโรงเรียนสาธิตแห่งแรกของประเทศไทย คือ โรงเรียนสาธิตปทุมวัน และต่อมาได้ตั้งโรงเรียนสาธิตเพิ่มขึ้นอีก 2 แห่ง คือ โรงเรียนประถมสาธิต และโรงเรียนมัธยมสาธิต ประสานมิตร โดยจัดการเรียนการสอนเน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง มีความเชื่อว่าการที่ผู้เรียนพัฒนานั้นเกิดจากการพยายามแก้ปัญหาและสนองความสนใจของตนเอง ผู้เรียนจะต้องลงมือกระทำอย่างใดอย่างหนึ่งภายใต้การช่วยเหลือแนะนำของครูซึ่งได้ออกแบบกิจกรรมและการวางแผนการเรียนการสอนไว้ล่วงหน้า

ปฏิรูปการเรียนรู้ : พุริชยสาตยทีสุด สุตรสำเร็จหรือกระบวนการ

และในกระบวนการนี้เอง การเรียนรู้จะเกิดขึ้นตามหลักการนี้ทำให้เกิดวิธีการเรียนแบบโครงการ (Project Method) วิธีสอนแบบหน่วย (Unit Method) วิธีการเรียนแบบแก้ปัญหา (Problem Solving) หรือเรียนด้วยการปฏิบัติ (Learning by doing) จากแนวคิดที่ว่าการพัฒนาคือการเปลี่ยนแปลง คนเราจะหยุดการพัฒนาไม่ได้ ดังนั้นการเรียนรู้ของคนเราจึงมิได้หยุดอยู่ที่ภายในโรงเรียนเท่านั้น แต่จะดำเนินไปตลอดชีวิตของผู้เรียน ทำให้เกิดความเชื่อว่าการศึกษาคือชีวิตหรือการเรียนรู้กับผู้เรียนเป็นสิ่งเดียวกัน

ผู้เรียนเป็นศูนย์กลางในหลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 ศาสตราจารย์ ดร.สาโรช บัวศรี ในฐานะที่ปรึกษาของกรมวิชาการเกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตรและการสอนได้ตระหนักถึงความสำคัญของผู้เรียน จึงกำหนดการเรียนรู้ตามพัฒนาการและธรรมชาติการเรียนรู้ของผู้เรียนโดยกำหนดเป็นช่วงชั้นละ 2 ปี คือ ประถมศึกษาปีที่ 1 และประถมศึกษาปีที่ 2 ประถมศึกษาปีที่ 3 และประถมศึกษาปีที่ 4 ประถมศึกษาปีที่ 5 และประถมศึกษาปีที่ 6 โดยเน้นกระบวนการเรียนเกี่ยวกับความคิดรวบยอดและหลักการ ซึ่งปรากฏอยู่ในเอกสารหลักสูตร ความคาดหวังหรือเจตนารมณ์ของหลักสูตร เพื่อให้ผู้เรียนมีการคิดที่เป็นระบบและการคิดเชื่อมโยงไม่คิดแยกส่วนและเน้นบูรณาการการเรียนการสอน ผู้เรียนเป็นศูนย์กลางจึงไม่ใช่วิธีการสอนเป็นเทคนิคการจัดการเพื่อให้การเรียนรู้กับผู้เรียนเป็นสิ่งเดียวกัน หรือมีความสอดคล้องสัมพันธ์กันอย่างสมดุล

ผู้เรียนเป็นศูนย์กลางในหลักสูตร พุทธศักราช 2521 ปรับปรุง พุทธศักราช 2533 ได้มุ่งเน้นการเรียนรู้เป็นกระบวนการและเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นกับตัวผู้เรียนเอง คณะกรรมการพัฒนาหลักสูตรได้สังเคราะห์กระบวนการต่างๆ เช่น กระบวนการสร้างความคิดรวบยอด กระบวนการทางวิทยาศาสตร์ กระบวนการสร้างค่านิยม เพื่อสรุปเป็นแกนร่วมคือทักษะกระบวนการ

ปฏิรูปการเรียนรู้ : พุริชยศาสตร์ที่สุด สูตรสำเร็จหรือกระบวนการ

การ 9 ชั้น เป็นแนวทางให้ผู้เรียนมีกระบวนการเรียนรู้โดยค้นพบหรือสร้างความรู้ด้วยตนเอง เพิ่มเติมจากกระบวนการคิดในหลักสูตร พุทธศักราช 2521 และบทบาทของผู้สอนยังสำคัญเกี่ยวกับการวางแผนการสอน การออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ การประเมินผลการเรียน ผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง ไม่ได้รับการเอาใจใส่ดูแล เนื่องจากมีหลายปัจจัย เช่น การสอนนำหน้า การเรียนการสอน วิธีการและเครื่องมือที่ใช้วัดผลการเรียนรู้ไม่ได้นำมาใช้อย่างหลากหลาย ไม่สอดคล้องกับกระบวนการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลางที่ระบุไว้ในหลักสูตร และรวมทั้งเงื่อนไขวิธีการสอบเข้าศึกษาต่อในระดับอุดมศึกษามีอิทธิพลและส่งผลต่อการจัดการเรียนการสอน ทำให้กระบวนการพัฒนาผู้เรียนไม่ได้เป็นไปตามเจตนารมณ์ของหลักสูตรดังที่ได้กล่าวมา

ผู้เรียนเป็นบุคคลสำคัญที่สุดในมาตรา 22 ของพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 มีจุดเน้นอยู่ 3 ประการ คือ การจัดการศึกษาต้องยึดหลักว่าผู้เรียนทุกคนสามารถเรียนรู้ได้และพัฒนาตนเองได้ เป็นประการที่หนึ่ง ประการต่อมาคือ ถือว่าผู้เรียนสำคัญที่สุด การจัดการเรียนรู้โดยให้โอกาสผู้เรียน ได้ค้นพบความรู้เอง การเรียนรู้กับผู้เรียนเป็นสิ่งเดียวกัน ประการที่สาม การจัดการศึกษาต้องส่งเสริมให้ผู้เรียนสามารถพัฒนาตามธรรมชาติและเต็มศักยภาพ กล่าวโดยสรุป ผู้เรียนเป็นศูนย์กลางหรือผู้เรียนเป็นสำคัญ ตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติเน้นการเสริมสร้าง การพัฒนาศักยภาพของผู้เรียนแต่ละบุคคล จุดศูนย์กลางการเรียนรู้อยู่ที่ผู้เรียน

ตัวอย่างการจัดการศึกษาเพื่อส่งเสริมศักยภาพของผู้เรียน

สำนักงานการศึกษา กรุงเทพมหานคร มีภารกิจรับผิดชอบการจัด

การศึกษาในเขตกรุงเทพมหานคร ได้ประสานงานกับคณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ดำเนินโครงการส่งเสริมศักยภาพของนักเรียนในโรงเรียนกรุงเทพมหานคร ซึ่งเริ่มดำเนินการตั้งแต่ปี 2539 จนถึงปัจจุบัน การดำเนินงานตามโครงการนี้ สำนักการศึกษากรุงเทพมหานคร และคณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ร่วมกันกำหนดแนวคิดที่มุ่งพัฒนาศักยภาพของผู้เรียนให้เป็นคนดี คนเก่ง และมีความสุข โดยมีกระบวนการดังนี้

การปรับเปลี่ยนกระบวนการทัศน์ของครู โดยใช้วิธีการฝึกอบรมพัฒนาครูให้เห็นว่าการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนสำคัญที่สุดนั้นมีองค์ประกอบที่สำคัญ ดังนี้

1. มีความเชื่อว่าผู้เรียนสามารถเรียนรู้ได้ พัฒนาได้ตามแนวคิดปรัชญากลุ่มพิพัฒนิยม

2. ครูต้องมองเห็นภาพรวมของผู้เรียน

3. พัฒนาผู้เรียนแบบองค์รวมคือครูต้องมองผู้เรียนด้วยความรัก ความเข้าใจ ผู้เรียนทุกคนมีศักยภาพที่จะเรียนรู้ มีพลังที่จะเรียนรู้

4. ผู้เรียนเป็นผู้กระทำกิจกรรมการเรียนรู้

5. ครูต้องเชื่อว่าความรู้เป็นสิ่งที่เกิดขึ้นและเปลี่ยนแปลงตลอดเวลา

6. การสอนของครู ครูเน้นกระบวนการมากกว่าเนื้อหา ต้องสร้างผู้เรียนให้มีพลังในการเรียนรู้

7. กิจกรรมการเรียนรู้เป็นโครงสร้างยืดหยุ่นหลากหลาย การเรียนของผู้เรียนเรียนแบบองค์รวมให้ความสำคัญทั้ง ความสามารถทางสติปัญญาหรือไอคิวและความสามารถในการพัฒนาทางอารมณ์หรืออีคิว และสามารถปรับและยืดหยุ่นได้อย่างหลากหลายและเหมาะสมกับวัฒนธรรมการเรียนรู้ในแต่ละท้องถิ่นหรือชุมชน ให้ครูเห็นความสำคัญของ

สมองในการเรียนรู้ เน้นให้ครูทราบว่า การเรียนรู้เป็นอริยทรัพย์ในตน ครูต้องสร้างความเข้าใจเกี่ยวกับศักยภาพของมนุษย์ในด้านพหุปัญญา และครูต้องปรับความคิดของตนเองให้เป็นระบบโดยใช้แผนที่ความคิด (Mind Mapping) ในการวิเคราะห์หลักสูตรและสาระการเรียนรู้ เพื่อนำมาบูรณาการเพื่อออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้

กิจกรรมการเรียนการสอนมุ่งให้ครูนำไปพัฒนาผู้เรียนมีทั้งหมด

11 กิจกรรม คือ

1. กิจกรรมเสริมสร้างศักยภาพผู้เรียนด้านมนุษยสัมพันธ์
2. กิจกรรมเสริมสร้างศักยภาพผู้เรียนด้านวิทยาศาสตร์และมิติสัมพันธ์
3. กิจกรรมเสริมสร้างศักยภาพผู้เรียนด้านเหตุผลคณิตศาสตร์
4. กิจกรรมเสริมสร้างศักยภาพผู้เรียนด้านภาษา
5. กิจกรรมเสริมสร้างศักยภาพผู้เรียนด้านดนตรี
6. กิจกรรมเสริมสร้างศักยภาพผู้เรียนด้านศิลปะ
7. กิจกรรมเสริมสร้างศักยภาพผู้เรียนด้านพลศึกษา
8. กิจกรรมเสริมสร้างศักยภาพผู้เรียนด้านสิ่งแวดล้อม
9. กิจกรรมศูนย์เพื่อนเด็ก เพื่อเสริมสร้างความเฉลียวฉลาดทางอารมณ์ หรืออีคิว (EQ)
10. กิจกรรมศูนย์วิทยาการเป็นแหล่งเรียนรู้ด้วยตนเองของผู้เรียน
11. กิจกรรมการวัดและประเมินผลที่เสริมสร้างศักยภาพผู้เรียน

การจัดการเรียนรู้

1. จัดสิ่งแวดล้อมให้เอื้อต่อการเรียนรู้ ส่งเสริมการเรียนรู้นอกชั้นเรียนปกติ เช่น กิจกรรมที่ 9 และ 10 เป็นต้น

2. ส่งเสริมลักษณะการเรียนรู้ของผู้เรียน 4 แบบ คือ

2.1 แบบจินตนาการ (Imaginative Learners)

ผู้เรียนมีลักษณะการเรียนรู้โดยการดูแล้วนำผสมผสานกับความรูสึกของตนเอง นำข้อมูลใหม่เข้ามาเพื่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลง มองอะไรเป็นภาพรวม มีความหมายเฉพาะตน ผู้สอนใช้คำถาม ทำไม (why) กระตุ้นการเรียนรู้ เพื่อนำไปสู่การสร้างประสบการณ์ที่มีความหมายกับผู้เรียน

2.2 แบบวิเคราะห์ (Analytical Learners)

ผู้เรียนมีลักษณะการเรียนรู้แบบวิเคราะห์การเรียนรู้ผสมผสานการดูกับการคิด เพื่อนำไปสู่ข้อเท็จจริง ความคิดรวบยอด เพื่อหาความเข้าใจ ผู้สอนใช้คำถาม อะไร (what) กระตุ้นการเรียนรู้ จะทำให้ผู้เรียนเข้าใจอย่างลึกซึ้ง

2.3. แบบสามัญสำนึก (Common Sense Learners)

ลักษณะการเรียนรู้ของผู้เรียนแบบนี้ชอบการคิด โดยผ่านสามัญสำนึก ทดลองทำด้วยตนเอง ลงมือปฏิบัติ สนใจกระบวนการ ผู้สอนใช้คำถาม อย่างไร (how) กระตุ้นการเรียนรู้โดยให้โอกาสทดลองลงมือทำเพื่อเกิดประสบการณ์ตรง บทบาทผู้สอนคอยแนะนำช่วยเหลือ

2.4 แบบพลวัต (Dynamic Learners)

ลักษณะการเรียนรู้ของผู้เรียนแบบนี้ชอบการเรียนรู้โดยการสัมผัสกับของจริง ลงมือทำในสิ่งที่ตนเองสนใจ และค้นพบด้วยตนเอง ผู้สอนใช้คำถาม ถ้า (if) กระตุ้นให้ผู้เรียนเรียนรู้ด้วยตนเอง และสอนเพื่อนร่วมการเรียนรู้ด้วยกัน โรงเรียนในสังกัดกรุงเทพมหานครได้ดำเนินการตั้งแตปี พ.ศ. 2539 จนถึงปัจจุบัน เช่น

โรงเรียนวัดนิมมานรดี เขตภาษีเจริญ กรุงเทพมหานคร โรงเรียนนี้

ปฏิรูปการเรียนรู้ : พุริศยาสัตยที่สุด สูตรสำเร็จหรือกระบวนการ

จัดการเรียนการสอนภายใต้โครงการส่งเสริมศักยภาพของนักเรียน โดยความร่วมมือของกรุงเทพมหานครและคณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ รูปแบบการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ของโรงเรียน คือ นักเรียนเรียนรู้ในห้องเรียนปกติ และในศูนย์ส่งเสริมการเรียนรู้ ได้แก่ ศูนย์วิทยากรและศูนย์เพื่อนเด็ก การเรียนรู้จากศูนย์วิทยากร โดยนักเรียนเลือกเรียนรู้ด้วยตนเองจากมุมประสบการณ์ที่ตนสนใจ สัปดาห์ละ 2 ชั่วโมง และเรียนรู้เพื่อพัฒนาอารมณ์ จิตใจ พฤติกรรม และทักษะการสื่อสารที่เหมาะสมจากการทำกิจกรรมในศูนย์เพื่อนเด็ก สัปดาห์ละ 1 ชั่วโมง

พฤติกรรมการสอนของครูในห้องเรียนปกติกำลังอยู่ในช่วงของการเปลี่ยนแปลง รวมทั้งวิธีการประเมินผล การจัดศูนย์ส่งเสริมการเรียนรู้ ในโรงเรียนมี ข้อจำกัดในเรื่องสถานที่และงบประมาณ ผลการจัดการเรียนรู้ในรูปแบบนี้ นักเรียนรักการมาโรงเรียนและชอบกิจกรรมการเรียนรู้ที่ครูจัดให้

ผลการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญที่สุด เช่น ด.ญ. หัตถกาญจน์ อารีศิลป์ นักเรียนชั้น ป.6 โรงเรียนศรีเอี่ยมอนุสรณ์ กรุงเทพมหานคร ในโครงการส่งเสริมศักยภาพนักเรียนให้ทัศนะว่า สมัยก่อนคุณครูจะเป็นคนบอก แล้วนักเรียนจะเป็นผู้ตามเพียงอย่างเดียว แต่ว่าเด็กเป็นศูนย์กลาง คือ การเรียนรู้เด็กมีโอกาสได้คิดเอง ปฏิบัติเอง โดยที่คุณครูเป็นผู้แนะนำแล้วให้เด็กได้ร่วมกันคิดและแก้ปัญหา เช่น วิชา สปช. คุณครูจะสร้างปัญหาขึ้นมาให้เราวมกลุ่ม กันแก้ไขและแสดงความคิดเห็นต่อกัน ทุกคนมีแนวคิดที่แตกต่างกัน จะได้ดูว่าแต่ละคนมีนิสัยหรือว่ามีแนวคิดที่แปลกใหม่มากน้อยเพียงใด เพราะว่าถ้าแสดงความคิดเห็น ทำให้เราได้ประสบการณ์และได้รับฟังความคิดเห็นของคนอื่นด้วย

ปฏิรูปการเรียนรู้ : ผู้เรียนสำคัญที่สุด สูตรสำเร็จหรือกระบวนการ

ส่วนผลที่เกิดขึ้นกับกลุ่มครู เช่น ครูบุญปลูก เนินกลาง โรงเรียนศรีเอี่ยมอนุสรณ์ เขตบางนา กรุงเทพมหานคร กล่าวว่า โครงการส่งเสริมศักยภาพนักเรียน โดยการจัดการเรียนรู้ที่ให้ครูมีอิสระในการคิดกิจกรรมการสอนมากขึ้น ครูปรับเปลี่ยนพฤติกรรมการสอนไปในทางที่ดี การเรียนการสอนโดยใช้ศิลปะการแสดงพื้นบ้าน (ลิเก) จะช่วยให้เกิดการบูรณาการเนื้อหาวิชาต่างๆ ได้เป็นอย่างดี นักเรียนได้ความรู้หลายด้านและสอดคล้องกับวิถีชีวิตประจำวัน นักเรียนสามารถสร้างองค์ความรู้ได้ด้วยตนเอง (รายงานการประชุมอนุกรรมการปฏิรูปการเรียนรู้ คณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ วันที่ 19 ตุลาคม 2542)

การเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญหรือเป็นศูนย์กลางจะบรรลุผลสำเร็จตามที่ระบุไว้ในมาตรา 22 แห่งพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ ขึ้นอยู่กับผู้สอน ผู้บริหารสถานศึกษา ผู้บริหารการศึกษา พ่อแม่ ผู้ปกครอง และชุมชน ต้องเอาใจใส่ดูแลกระบวนการเรียนรู้ให้สมดุลอย่าให้ส่วนใดส่วนหนึ่งของกระบวนการเรียนรู้ขาดหายไป หรือเน้นส่วนหนึ่งส่วนใดทำให้ผู้เรียนขาดโอกาสในการเรียนรู้ตามสภาพจริง ให้ผู้เรียนได้พัฒนาและเสริมสร้างศักยภาพให้เจริญถึงขีดสุดของแต่ละบุคคล ถ้าเราช่วยกันทำตั้งแต่บัดนี้เพื่อให้บรรลุเป้าหมาย เพื่อความสำเร็จของผู้เรียน ในอนาคตเราจะเห็นการเจริญเติบโตของผู้เรียนที่พัฒนาศักยภาพเป็นบุคคลที่มีคุณภาพ.

บทบาทของพ่อแม่ที่ส่งเสริมการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ

การจัดกระบวนการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ การจัดให้สอดคล้องกับความต้องการของผู้เรียนแต่ละคนให้เจริญเติบโตตามธรรมชาติ และเต็มศักยภาพ ผู้เรียนตัดสินใจว่าจะเรียนรู้อะไร เมื่อไร และการเรียนรู้

ปฏิรูปการเรียนรู้ : พุริชยสาถิตยท่สุด สุตรสำเร็จหรือกระบวนการ

เกิดขึ้นได้อย่างไร ผู้สอนต้องมอง ผู้เรียนว่าไม่ใช่เป็นผู้คอยรับข้อมูลจากผู้สอนออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้มาให้ ผู้เรียนจะต้องค้นหาตนเองว่าต้องการเรียนรู้อะไร และสามารถค้นพบความรู้ด้วยตนเองอย่างไร ซึ่งกระบวนการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญได้แก่

1. ผู้สอนต้องเปลี่ยนกระบวนทัศน์เกี่ยวกับการเรียนรู้ใหม่ การเปลี่ยนวิธีคิด ความเชื่อของตนเองได้ก็ต่อเมื่อบุคคลนั้นคิดจะเปลี่ยนตนเอง ไม่มีใครสามารถที่จะไปเปลี่ยนวิธีคิดความเชื่อคนอื่นได้ การเรียนรู้แนวใหม่ที่เชื่อว่าผู้เรียนทุกคนสามารถเรียนรู้ได้ มีวิธีการเรียนที่แตกต่างกันและใช้เวลาไม่เท่ากันที่จะพัฒนาทักษะการเรียนรู้ของตนเองให้เติบโตเต็มตามศักยภาพ

2. ผู้สอนมีความเชื่อว่าความรู้เป็นสิ่งที่เปลี่ยนแปลงเกิดขึ้นใหม่ ตลอดเวลาการออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้จะกระตุ้นให้ผู้เรียนค้นพบความรู้ด้วยตนเอง การเรียนรู้จากประสบการณ์ การเรียนรู้ตามสภาพจริง เป็นการส่งเสริมให้ผู้เรียนเป็นศูนย์กลางของการเรียนรู้เพื่อสร้างโอกาสให้ผู้เรียนเติบโตตามธรรมชาติและเต็มศักยภาพของแต่ละบุคคล ในสถานการณ์ดังกล่าวผู้สอนต้องมีความเชื่อตามปรัชญาการศึกษากลุ่มพิพัฒนนิยม (Progressivism) ซึ่งเชื่อว่าผู้เรียนสามารถเรียนรู้ได้พัฒนาได้ ผู้เรียนเรียนรู้จากการเป็นผู้กระทำ (active learning) กิจกรรมการเรียนรู้ที่ผู้เรียนได้รับมีอิสระและสามารถควบคุมทิศทางการจัดกิจกรรมได้ดี คือ การสืบเสาะ ค้นหา การแก้ปัญหา การเรียนกลุ่มย่อย การเรียนแบบค้นพบ การเรียนแบบร่วมมือและการเรียนเชิงประสบการณ์

3. การเรียนรู้ที่ผู้เรียนเป็นผู้กระทำ ซึ่งผู้สอนจะยังมีความสำคัญ จะต้องมีการวางแผนการเรียนการสอน (instruction) และการออกแบบ

กิจกรรม (instructional design) เพื่อให้ผู้เรียนสร้างความรู้ (construction) ซึ่งการเรียนรู้แนวใหม่เชื่อว่าความรู้เป็นสิ่งที่มนุษย์สร้างขึ้นด้วยตนเองและสามารถพัฒนาปรับปรุงให้ดีขึ้นไปได้เรื่อยๆ โดยอาศัยโครงสร้างความรู้ภายในของตนเองกับการเรียนรู้ข้อมูลต่างๆ รอบตัวผู้เรียนจะส่งผลกระทบต่อและประสบการณ์ทางสมองของผู้เรียนที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการทางปัญญาของประสบการณ์การเรียนรู้ ซึ่งสังเกตได้จากการเพิ่มขึ้นของความเข้าใจที่ลึกซึ้งในตัวผู้เรียนเป็นกระบวนการที่เน้นการเรียนรู้ที่มีความหมายและมีการควบคุมตนเองในการเรียนรู้ ผู้สอนจะคำนึงถึงสิทธิของผู้เรียน 2 ประการ คือ สิทธิของผู้เรียนที่จะเรียนรู้และกระตุ้นให้ผู้เรียนรู้หน้าที่การเรียนรู้ ซึ่งเป็นการรู้วิธีการเรียนรู้เป็นประการสำคัญที่เกิดกับผู้เรียน

4. เน้นกระบวนการมากกว่าเนื้อหา กระบวนการเรียนรู้ที่มาจากผู้เรียนจะมีความหลากหลายขึ้นอยู่กับศักยภาพของผู้เรียนแต่ละคน โดยเน้นความแตกต่างระหว่างบุคคลที่ไม่ใช่คุณภาพของการจำแต่เป็นศักยภาพของความใส่ใจและแรงผลักดันของแต่ละบุคคล อารมณ์พื้นฐานของผู้เรียนจะพัฒนาไปสู่คุณธรรมและจริยธรรม ซึ่งท่านพุทธทาสกล่าวว่าเป็นการศึกษาชนิดทางไม่ด่วน คือ การรู้จักควบคุมความฉลาดเป็นการเรียนรู้คู่คุณธรรม กระบวนการเรียนรู้ที่เน้นกระบวนการ ได้แก่

- 4.1 กระตุ้นความรู้เดิมของผู้เรียน
- 4.2 ให้ผู้เรียนได้รับข้อมูลใหม่โดยการแสวงหารวบรวมข้อมูลด้วยตนเอง
- 4.3 ให้ผู้เรียนได้ศึกษา วิเคราะห์ ทำความเข้าใจข้อมูลโดยใช้ทักษะกระบวนการต่าง ๆ
- 4.4 ให้ผู้เรียนสรุปความรู้ที่ได้ด้วยตนเองและแสดงออกถึงสิ่งที่ค้นพบด้วยวิธีการต่าง ๆ

ปฏิรูปการเรียนรู้ : พุทธิยศาสตร์ที่สุด สูตรสำเร็จหรือกระบวนการ

การออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้เพื่อให้ผู้เรียนสามารถทำงานได้สำเร็จภายใต้การแนะนำช่วยเหลือจากผู้สอน ผู้เรียนจะทำกิจกรรมเพิ่มเติมจากกิจกรรม การเรียนรู้ที่หลากหลายที่ตนเองสนใจ บทบาทผู้สอนได้แก่ คอยสังเกต สนับสนุน สร้างบรรยากาศทางสังคมให้ผู้เรียนมีปฏิสัมพันธ์กับเพื่อนสมาชิกของผู้เรียนจะทำให้ผู้เรียนได้รับความหมายและประโยชน์ของการเรียนรู้อันเป็นพื้นฐานการพัฒนาความสามารถทางการคิด

5. พัฒนาผู้เรียนแบบองค์รวม เนื่องจากธรรมชาติของผู้เรียนมีศักยภาพที่หลากหลายและซับซ้อน การพัฒนาศักยภาพผู้เรียนได้อย่างเต็มที่และกลมกลืน กิจกรรมการเรียนรู้ต้องให้ความสำคัญต่อการพัฒนาผู้เรียนทุก ๆ คน และทุก ๆ ด้าน คำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคล ตามความต้องการ ความสนใจ และความพร้อม การออกแบบกิจกรรมจะต้องเหมาะสมกับผู้เรียนเช่นการทำโครงการ การทำงานเป็นกลุ่ม โดยคำนึงถึงจุดมุ่งหมายหรือความต้องการ ความสนใจของผู้เรียน ความรู้เดิมของผู้เรียนและสาระที่จะเรียนรู้ใหม่ การสร้างบรรยากาศที่ส่งเสริมให้ผู้เรียนเป็นผู้กระทำโดย

- 5.1 ให้โอกาสผู้เรียนได้ค้นพบการเรียนรู้ แนวคิดหลัก (main concept)
- 5.2 กระตุ้นให้ผู้เรียนคิดตามสิ่งที่น่าสนใจ ข้อมูลใหม่เพื่อเชื่อมโยงกับแนวคิดหลัก ทำการวิเคราะห์ สรุป และจัดระเบียบความรู้ใหม่
- 5.3 ส่งเสริมให้ผู้เรียนมีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ข้อมูลที่สำคัญๆ และทันสมัย เพราะปัจจุบันมีความซับซ้อนของสังคมและโลกเพื่อเป็นการขยายขอบฟ้าการเรียนรู้ให้กว้าง มีความหลากหลายและเป็นไปตามสภาพจริง ความรู้ใหม่

มักจะเกิดขึ้นได้จากการสังเคราะห์และเชื่อมโยงในการฝึกกระบวนการคิดแบบวิเคราะห์สัมพันธ์กันอันจะนำไปสู่การคิดสร้างสรรค์ นำไปสู่การคิดขั้นสูงต่อไป

5.4 สร้างโอกาสให้ผู้เรียนค้นพบตนเอง และให้มีการแลกเปลี่ยนทั้งความคิดเห็น วิธีการแก้ปัญหา จะเป็นการส่งเสริมให้ผู้เรียนเรียนรู้วิธีการแก้ปัญหาได้ดีขึ้น

5.5 ให้ผู้เรียนตระหนักถึงกระบวนการเรียนรู้และวิธีการประเมินผลการเรียนรู้ เป็นสิ่งที่จะต้องปรับปรุงอยู่เสมอ และไม่มีกฎเกณฑ์ตายตัวสำหรับการดำเนินการ

6. กิจกรรมการเรียนรู้เป็นโครงสร้างแบบเปิด มีความยืดหยุ่นหลากหลาย ผู้เรียนมีส่วนร่วมในกิจกรรมการเรียนรู้เพื่อพัฒนาทักษะการแสวงหาความรู้ด้วยตนเอง ทักษะการคิด ทักษะกระบวนการ ทักษะการจัดการ และทักษะการทำงาน เป็นกลุ่ม ซึ่งทักษะเหล่านี้จะหลอมรวมเป็นทักษะชีวิตของผู้เรียนต่อไป

7. การประเมินในขณะที่มีการเรียนการสอน เป็นการประเมินที่เป็นธรรมชาติ สอดคล้องกับความเป็นจริง ซึ่งเป็นการประเมินที่ทำได้ง่าย ถ้าผู้สอนไม่เข้าใจกระบวนการเรียนรู้สู่การพัฒนาศักยภาพของผู้เรียน เพราะการเรียนรู้ยังคงดำเนินอย่างต่อเนื่องขณะที่มีการประเมิน วิธีการประเมินแบบเดิมโดยใช้การทดสอบการเรียนรู้จะถูกปิดลง ขณะที่มีการประเมินเกิดขึ้น การประเมินตามสภาพจริงต้องการให้ผู้เรียนประยุกต์ความรู้เดิมกับสถานการณ์ใหม่ ผู้สอนสามารถแยกแยะได้ว่าอะไรเป็นสิ่งที่ผู้เรียนทำได้ และสิ่งใดที่ผู้เรียนประยุกต์ขึ้น ทำให้เกิดแนวทางปฏิบัติที่หลากหลาย ซึ่งนำไปสู่ความยุติธรรมของการประเมินและเป็นการพัฒนาการเรียนรู้สำหรับผู้เรียน □

บรรณานุกรม

- พีระพงศ์ เกษมศรี มล. ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ประมวลและ
กลั่นกรองจาก พระราชดำรัสของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว
เรื่อง เศรษฐกิจพอเพียง สำนักพระราชเลขาธิการ 29 พฤศจิกายน
2542.
- วิชัย วงษ์ใหญ่ กระบวนทัศน์ใหม่ : การจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาศักยภาพ
ของบุคคล. กรุงเทพมหานคร : เอสอาร์พรีนติ้ง, 2542.
- วิชัย วงษ์ใหญ่ พลังการเรียนรู้ : ในกระบวนทัศน์ใหม่. กรุงเทพมหานคร
: เอสอาร์ พรีนติ้ง, 2542.
- สาโรช บัวศรี ศาสตราจารย์ ดร.สาโรช บัวศรี ปราชญ์ผู้ทรงศีล. กรุงเทพ
มหานคร : สำนักพิมพ์พัฒนาศึกษา 2530.
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. ปฏิรูปการเรียนรู้ ผู้เรียน
สำคัญที่สุด. กรุงเทพมหานคร : บริษัทพิมพ์ดี 2543.
- สุเมธ ดันติเวชกุล การดำเนินชีวิตในระบบเศรษฐกิจพอเพียง วารสาร
ข้าราชการ มีนาคม - เมษายน 2543 หน้า 1 - 6.
- Gardner, Howard. Intelligence Reframed Multiple Intelligence for the
21st Century. New York : A Member of the Perseus Books
Groups, 1999.

การเรียนรู้

การเรียนรู้คือการค้นหา
ว่าเราได้เรียนรู้อะไรไปบ้างแล้ว

การปฏิบัติคือการแสดงให้เห็น
ว่าเรารู้จริง

การสอนคือการเตือนผู้อื่น
ว่าพวกเขาได้เรียนรู้
เท่ากับเรา

เราทุกคนคือนักเรียน
นักปฏิบัติ และครู

ริชาร์ด บาค

รองศาสตราจารย์ ดร.วิชัย วงษ์ใหญ่
คณบดีคณะศึกษาศาสตร์
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

บรรณานุกรม เรขพักร วิช

11600039
40.00